

Πρόλογος της Α.Ε. Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας, κυρίας Κατερίνας Σακελλαροπούλου, για την ελληνική έκδοση

Η Ruth Bader Ginsburg υπήρξε για μένα ένα από τα ισχυρότερα πρότυπα στα χρόνια που υπηρέτησα τη Δικαιοσύνη. Σήμερα, ως Πρόεδρος της Δημοκρατίας, εξακολουθώ να εμπνέομαι από την ακλόνητη δέσμευσή της στους θεσμούς και τους κανόνες, την πίστη της στον διάλογο, τον σεβασμό της προς τις απόψεις που απέκλιναν από τις δικές της και τη διαρκή προσπάθειά της να αναζητεί τις γόνιμες συγκλίσεις. Η επιμονή, το θάρρος, η παρρησία, με τα οποία η Notorious RBG, όπως ήταν το προσωνύμιό της, υπερασπίστηκε, ως μέλος του Ανωτάτου Δικαστηρίου των ΗΠΑ από το 1993 ως τον θάνατό της, τα δικαιώματα των γυναικών, των μειονοτήτων, τις φιλελεύθερες αξίες, τη δημοκρατία, είναι παροιμιώδη. Γνωστή ήδη από τη δεκαετία του '70 ως «ιέρεια της διαφωνίας», υπηρέτησε με ζήλο και συνέπεια το δικαστικό λειτουργήμα. Οι γνώμες της, είτε ανήκαν στην πλειοψηφία είτε στη μειοψηφία των μελών του Δικαστηρίου, διακρίνονταν για τη νομική ακρίβεια και τη διαύγειά τους. Η Γκίνσπεργκ ακτινοβολούσε αυτοπεποίθηση και νηφαλιότητα. Προσηλωμένη στους στόχους της, δεν επέτρεπε σε συναισθήματα όπως ο θυμός, ο φθόνος και η μνησικακία, να την αποπροσανατολίζουν, καταβροχθίζοντας, όπως συνήθιζε να λέει, την ενέργεια και τον χρόνο της. Υπήρξε μια «αιώνια μαθήτρια», που δήλωνε ότι «το διάβασμα διαμόρφωσε τα όνειρά μου και το περισσότερο διάβασμα με βοήθησε να κάνω τα όνειρά μου πραγματικότητα», και διατράνωνε τη βαθιά της πίστη «στη σημασία να ακούς και να μαθαίνεις από τους άλλους». Μια πεισματάρα νομικός που στρατεύτηκε με την πλευρά της προόδου, της ελευθερίας, της αυτοδιάθεσης, παροτρύνοντας τους πολίτες να αγωνιστούν γι' αυτά που θεωρούν σημαντικά, εμπνέοντας και τους άλλους με το παράδειγμά της. Ήταν μια «ηθική δύναμη της φύσης», ενσάρκωση της ισορροπίας, της δικαιοσύνης και της αλήθειας.

Ρουθ Μπέιντερ Γκίνσμπεργκ

Μέσα από το βιβλίο *Δικά μου λόγια* της Ρουθ Μπέιντερ Γκίνσμπεργκ –αυτήν την ιδιαίτερη, εμψυχωτική, διασκεδαστική συλλογή με κείμενά της, από το πρώτο που δημοσίευσε στην εφημερίδα του σχολείου της, όταν ήταν μόλις δεκατριών ετών, ως τις ανακοινώσεις της από έδρας και τις ανασκοπήσεις των τελευταίων συνεδριάσεων του Ανωτάτου Δικαστηρίου των ΗΠΑ– προβάλλει ολοζώντανη μια αστραφτερή προσωπικότητα που συνδυάζει σωφροσύνη και ανάλαφρο χιούμορ, επιστημονική αυστηρότητα και εξαιρετική ικανότητα να απολαμβάνει τη ζωή σε όλες τις εκφάνσεις της. Αναγεννησιακή προσωπικότητα, μια *femina universalis*, θα συνδυάσει τις ιδιότητες της καθηγήτριας, της δικαστού, της αφοσιωμένης συζύγου και μητέρας, με εκείνες της πιστής των τεχνών –και ιδίως της όπερας– αλλά και του καλού φαγητού, χάρη στις εξαιρετικές μαγειρικές ικανότητες του επί 56 χρόνια «αγαπημένου συντρόφου ζωής και ακάματου εμψυχωτή» της, του «σούπερ σεφ και συνεστιάτορα στα γεύματα που παρατίθενται τρεις φορές τον χρόνο σε μια αίθουσα στο ισόγειο του Ανωτάτου Δικαστηρίου», καθηγητή φορολογικού δικαίου Martin Ginsburg, μετά τον θάνατο του οποίου, το 2010, οι φίλοι του εξέδωσαν στη μνήμη του έναν τόμο με τις συνταγές του, με τίτλο *Chef Supreme: Martin Ginsburg*. Στον Μάρτιν Γκίνσμπεργκ εξάλλου οφείλεται και η έξοχη προσωπογραφία της Ρουθ, η οποία περιλαμβάνεται στο βιβλίο, ένα κείμενο στο οποίο ο σύζυγός της, με χιούμορ και τρυφερότητα, εξαίρει την «ξεχωριστή ευφυΐα, την ορθή κρίση, την προσωπική θερμότητα, την ακούραστη δουλειά» της συντρόφου του, αλλά και τον «επωφελή» –προφανώς και για τους δύο– γάμο τους.

Η ποικιλία των θεμάτων που θίγονται στο βιβλίο είναι εντυπωσιακή. Αναφορές στους δασκάλους της (ανάμεσα σε διαπρεπείς νομικούς, μνημονεύει ιδιαίτερα και έναν συγγραφέα, τον Βλαντιμίρ Ναμπόκοφ, τα μαθήματα του οποίου στην ευρωπαϊκή λογοτεχνία παρακολούθησε στο Πανεπιστήμιο Κορνέλ, γιατί με τη διδασκαλία του «άλλαξε τον τρόπο που έγραφε και τον τρόπο που διάβαζε»). Αποσπάσματα από το λιμπρέτο της κωμικής όπερας *Σκαλία/Γκίνσμπεργκ* του Ντέρικ Ουάνγκ, μια λυρική διαπραγμάτευση της ενδιαφέρουσας σχέσης της Ρουθ Μπέιντερ Γκίνσμπεργκ με τον Άντονιν Σκαλία, εκπρόσωπο της συντηρητικής μερίδας του Ανωτάτου Δικαστηρίου αλλά στενό της φίλο, αφού, όπως επισημάνει στον θερμό, αποχαιρετιστήριο λόγο που εκφώνησε μετά τον θάνατό του, «ήμασταν διαφορετικοί, ναι, στον τρόπο που ερμηνεύαμε τα γραπτά κείμενα, αλλά ενωμένοι με τον βαθύ σεβασμό για το Δικαστήριο και για τη θέση του στο αμερικανικό σύστημα διακυβέρνησης». Συχνές αναφορές στην εβραϊκή καταγωγή της –παρά το γεγονός ότι δεν ήταν θρησκευόμενη– και στην πολιτισμική κληρονομιά του ιουδαϊσμού και στην έμφαση που δίνει στη γνώση και στη δικαιοσύνη, όπως φαίνεται από την εντολή του *Δευτερονομίου*, «Ζεντέκ, Ζεντέκ τιντόφ», δηλαδή «δικαιοσύνη, δικαιοσύνη πρέπει να επιδιώξεις», η οποία, καθώς γράφει, ενσωματωμένη σε έργα τέχνης, κοσμεί «τρεις τοίχους κι ένα τραπέζι στο γραφείο μου στο Δικαστήριο». Μια ανάλαφρη και προσιτή περιγραφή της εσωτερικής λειτουργίας του Ανωτάτου Δικαστηρίου, αλλά και μια διάλεξη στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης, για τα τρία χαρακτηριστικά ενός καλού δικαστή –«ανοιχτό μυαλό και αμεροληψία, συνείδηση των περιορισμών που επιβάλλει η ίδια

Δικά μου λόγια

του η επάρκεια και, πρωτίστως, των περιορισμών που προκύπτουν από τα προαπαιτούμενα που θέτει το ίδιο το συνταγματικό μας σύστημα». Ένα μεγάλο κομμάτι αφιερωμένο στις απόψεις της για τη δικαστική πράξη, που εστιάζει κυρίως στην αξία της διαφωνίας ως παράγοντα που γονιμοποιεί τον διάλογο μεταξύ των μελών του Δικαστηρίου. Τέλος, κείμενα που ρίχνουν φως σε ιστορικές προσωπικότητες οι οποίες παρέμειναν στην αφάνεια· γενναιόδωρα αφιερώματα στις πρωτοπόρες γυναίκες που άνοιξαν στην ίδια και στις επόμενες τον δρόμο προς τη νομική επιστήμη, όπως η Μπέλβα Αν Λόκγουντ –η πρώτη γυναίκα στην αμερικανική ιστορία που απέκτησε το δικαίωμα παράστασης ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου, η πρώτη γυναίκα που αγόρευσε μπροστά στους εννέα Ανώτατους Δικαστές, η πρώτη γυναίκα που έθεσε υποψηφιότητα για την προεδρία των ΗΠΑ– ή «το πρόσωπο του φεμινισμού», το ίνδαλμα του κινήματος για την απελευθέρωση των γυναικών, Γκλόρια Στάινεμ, που εργάστηκε άοκνα ώστε να γίνει η Αμερική «ένας πιο ασφαλής, γεμάτος ευκαιρίες, πιο ευτυχισμένος τόπος για τα κορίτσια και τις γυναίκες».

«Όταν μεγάλωνα εγώ» γράφει η Ρουθ Μπέιντερ Γκίνσμπεργκ, «οι άντρες δικαστές και δικηγόροι διακατέχονταν γενικά από αυτό που οι Γάλλοι λένε *idée fixe*, την ακράδαντη πεποίθηση ότι οι γυναίκες δεν κάνουν για τη δικηγορία, και, βέβαια, ούτε για τα δικαστικά έδρανα. Αλλά, όπως αποκαλύπτουν αρχαία κείμενα, αυτό δεν ισχύει κατ' ανάγκη». Αντλεί τα παραδείγματά της από τις *Ευμενίδες* του Αισχύλου –όπου η Παλλάς Αθηνά, θεά της λογικής και της δικαιοσύνης, συγκροτεί δικαστήριο για να δικάσει τον Ορέστη, «εγκαθιδρύοντας έτσι το κράτος δικαίου στη θέση του βασιλείου της αντεκδίκησης»– αλλά και από το βιβλίο των *Κριτών* της Παλαιάς Διαθήκης, όπου πρωταγωνιστεί η προφήτις, κριτής, στρατιωτική ηγέτις Δεββώρα, η οποία ενέπνεε την Ρουθ από τα παιδικά της χρόνια. Και τα ενισχύει με την παράθεση των λαμπρών σταδιοδρομιών γυναικών που εκτέθηκαν «στην άγρια και ταραχώδη θάλασσα της μαχόμενης δικηγορίας» και όχι μόνο δεν πνίγηκαν στα κύματά της, αλλά διέσωσαν πολλούς με την ικανότητά τους να πείθουν.

Τελειώνω με ένα μικρό απόσπασμα από την πρώτη παράσταση της Γκίνσμπεργκ ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου εκ μέρους της Αμερικανικής Ένωσης για τα Πολιτικά Δικαιώματα, σε μια υπόθεση που αφορούσε διακρίσεις λόγω φύλου. Σημείωνε τότε: «Γυναίκες που επιδιώκουν να αποδεσμευτούν από το παραδοσιακό πρότυπο έρχονται αντιμέτωπες με όλη την προκατάληψη και την εχθρότητα που αντιμετωπίζουν τα μέλη μιας μειονότητας. [...] Για τις γυναίκες που θέλουν να κάνουν επιλογές οι οποίες δεν χωράνε στις στερεοτυπικές αντιλήψεις τού τι είναι προσήκον για μια γυναίκα, τις γυναίκες που δεν θέλουν να “προστατεύονται” αλλά θέλουν να αναπτύξουν τις ατομικές τους δυνατότητες χωρίς τεχνητούς περιορισμούς, οι κατηγοριοποιήσεις που ενισχύουν τους παραδοσιακούς ρόλους ανδρών-γυναικών δύσκολα γίνονται αντιληπτές ως “καλοήθειες”». Η Ρουθ Μπέιντερ Γκίνσμπεργκ αγωνίστηκε με όλες της τις δυνάμεις για την κατάργηση αυτών των «ύποπτων», όπως τις ονόμαζε, κατηγοριοποιήσεων. Σε αυτήν οφείλεται η σταδιακή κατάργηση πολλών από τους ομοσπονδιακούς και πολιτειακούς νόμους της Αμερικής, που έθεταν σαφείς διαχωρισμούς

Ρουθ Μπέιντερ Γκίνσπεργκ

μεταξύ των φύλων. Σε αυτήν οφείλεται η ενδυνάμωση των γυναικών στο πεδίο της, η ενθάρρυνση όλων των γυναικών, σε όλον τον κόσμο, να παλέψουν για την πλήρη και ίση άσκηση των δικαιωμάτων τους. Και μολονότι ο δρόμος που μένει να διανυθεί προς την ισότητα παραμένει μακρύς, η Ρουθ Μπέιντερ Γκίνσπεργκ εξακολουθεί και μετά θάνατον να βρίσκεται, με τα «δικά της λόγια», στην πρώτη γραμμή αυτής της πορείας.

Κατερίνα Σακελλαροπούλου

Προλεγόμενα της Ρουθ Μπείντερ Γκίνσμπεργκ

ΕΠΙΤΡΕΨΤΕ ΜΟΥ ΝΑ ΣΑΣ ΔΙΗΓΗΘΩ, καλοί μου αναγνώστες, πώς προέκυψε αυτό το βιβλίο. Το καλοκαίρι του 2003, η Γουέντι Γουίλιαμς και η Μαίρη Χάρτνερ με επισκέφτηκαν στο γραφείο μου. Είχαν μια πρόταση να μου κάνουν: «Θα γράψουν για σένα διάφοροι, σ' αρέσει δε σ' αρέσει. Εμείς σου προτείνουμε να επιλέξεις κάποιους συγγραφείς που εμπιστεύεσαι ως επίσημους βιογράφους σου. Εμείς οι δύο προσφερόμαστε να αναλάβουμε αυτή την αποστολή». Η Γουέντι κι εγώ ήμασταν στον ίδιο επαγγελματικό στίβο τη δεκαετία του 1970: στον αγώνα να κινηθεί η νομοθεσία προς την κατεύθυνση της αναγνώρισης της πολιτικής ισότητας των γυναικών. Η Γουέντι ήταν ιδρυτικό μέλος της οργάνωσης Υπέρμαχοι της Ισότητας Δικαιωμάτων, που έδρευε στο Σαν Φρανσίσκο. Εγώ ήμουν στην άλλη ακτή, συνιδρυτής του Προγράμματος για τα Δικαιώματα των Γυναικών της Αμερικανικής Ένωσης για τις Πολιτικές Ελευθερίες (ACLU). Κατανοούσαμε και βοηθούσαμε αμοιβαία τις εκατέρωθεν πρωτοβουλίες για εκπαίδευση της κοινής γνώμης, νομοθετικές αλλαγές και δικαστικές διεκδικήσεις. Η Γουέντι κι εγώ διατηρήσαμε στενές επαφές όταν εκείνη έγινε μέλος του διδακτικού προσωπικού του Κέντρου Νομικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Τζορτζτάουν. Η Μαίρη ήταν έκτακτη καθηγήτρια στο Κέντρο, και διευθύντρια του Προγράμματος Υποτροφιών «Δίκαιο και Δημόσια Πολιτική για τις Γυναίκες». Πολυταξιδεμένη, σοφή, και, όπως θα έλεγαν οι Γάλλοι, *sympathique*, η Μαίρη μού φαινόταν κατάλληλη συνεργάτιδα της Γουέντι στο βιογραφικό εγχείρημα. Χωρίς δισταγμό, δέχτηκα την πρότασή τους.

Η αρχική σκέψη ήταν το βιβλίο *Δικά μου λόγια* να ακολουθήσει μετά την έκδοση της βιογραφίας. Αλλά καθώς τα χρόνια μου στο Δικαστήριο πολλαπλασιάζονταν, η Γουέντι και η Μαίρη θεώρησαν προτιμότερο να καθυστερήσουν την οριστική συγγραφή της βιογραφίας ως τον καιρό που η θητεία μου θα πλησίαζε στην ολοκλήρωσή της.

Ρουθ Μπείντερ Γκίνσπεργκ

Έτσι, αντιστρέψαμε τον προγραμματισμό μας, εκδίδοντας πρώτη τη συλλογή κειμένων που κρατάτε τώρα στα χέρια σας.

«Θέλατε πάντα να γίνετε δικαστής» ή, πιο επιθετικά, «μέλος του Ανωτάτου Δικαστηρίου;» είναι η ερώτηση που μου κάνουν πιο συχνά τα παιδιά που με επισκέπτονται στο Δικαστήριο, κάτι που συμβαίνει τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα. Οι σημερινοί νέοι δεν θεωρούν μια καριέρα στο δικαστικό σώμα εξωπραγματική φιλοδοξία για ένα κορίτσι. Αντιπαραβάλετέ το αυτό με τις ημέρες της αρχαιότητας (το φθινόπωρο του 1956) όταν μπήκα εγώ στη νομική. Οι γυναίκες αποτελούσαν λιγότερο του 3 τοις εκατό του νομικού προσωπικού των Ηνωμένων Πολιτειών, και μόνο μία γυναίκα είχε υπηρετήσει σε ομοσπονδιακό εφετειακό δικαστήριο.* Σήμερα, περίπου ο μισός φοιτητικός πληθυσμός των σχολών νομικής και άνω του ενός τρίτου των ομοσπονδιακών δικαστικών λειτουργιών μας είναι γυναίκες, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται τρία από τα εννέα μέλη του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Γυναίκες είναι κοσμήτορες σε περισσότερο από το 30 τοις εκατό των αμερικανικών νομικών σχολών και αποτελούν το 24 τοις εκατό των επικεφαλής του νομικού τμήματος των εταιρειών στη λίστα Fortune 500. Στη μακρά ζωή μου έχω δει να συμβαίνουν τεράστιες αλλαγές!''

Πόσο τυχερή ήμουν να ζω και να ασκώ τη δικηγορία όταν, για πρώτη φορά στην αμερικανική ιστορία, έγινε δυνατό να υπερασπιστεί κανείς, επιτυχώς, ενώπιον νομοθετικών σωμάτων και δικαστηρίων, την πολιτική ισότητα ανδρών και γυναικών ως θεμελιώδη συνταγματική αρχή. Οι φεμινίστριες, και μαζί τους άντρες με την ανάλογη ευαισθησία, το επιδίωκαν αυτό επί δεκαετίες. Ως τα τέλη της δεκαετίας του 1960, όμως, η κοινωνία δεν ήταν έτοιμη να ακούσει τις εκκλήσεις τους.***

Τι έδωσε σε εμένα τη δυνατότητα να συμμετάσχω στην προσπάθεια για να προσφέρουμε στις κόρες και στους γιους μας την ελευθερία να πετύχουν ό,τι τους επιτρέπουν τα ταλέντα τους, χωρίς να τους κλείνουν τον δρόμο τεχνητά εμπόδια; Πρώτον, μια μητέρα η οποία, με το παράδειγμά της, με έκανε να βλέπω το διάβασμα ως απόλαυση και με συμβούλευε συνεχώς να είμαι ανεξάρτητη, ικανή να στηρίζομαι στις δικές μου δυνάμεις, ό,τι και αν μου επιφύλασσε η μοίρα. Δεύτερον, δάσκαλοι που με επηρέασαν ή με ενθάρρυναν καθώς μεγάλωνα. Στο Πανεπιστήμιο Κορνέλ, ο καθηγητής ευρωπαϊκής λογοτεχνίας Βλαντιμίρ Ναμπόκοφ άλλαξε τον τρόπο που διάβαζα και τον τρόπο που έγραφα. Οι λέξεις μπορούν να δημιουργήσουν εικόνες, έμαθα από αυτόν. Η επιλογή της κατάλληλης λέξης, και της κατάλληλης διαδοχής λέξεων, μου έδειξε, μπορεί να έχει τεράστια σημασία για τη μετάδοση μιας εικόνας ή μιας ιδέας. Από τον καθηγητή συνταγματικού δικαίου Ρόμπερτ Ε. Κούσμαν και από τον καθηγητή αμερικανικών ιδεωδών Μίλτον Κόνβιτς έμαθα για τις διαχρονικές αξίες του έθνους

* Η Florence Allen, την οποία είχε τοποθετήσει ο Πρόεδρος Φραγκλίνος Ντ. Ρούσβελτ στο Εφετείο της Έκτης Περιφέρειας, το 1934.

** Βλ. «Η πρόοδος των γυναικών στη δικηγορία και στις δικαστικές έδρες», σ. 95.

*** Βλ. «Ο αγώνας για την εξάλειψη των έμφυλων διακρίσεων: Η νέα αντίληψη της δεκαετίας του 1970 για την Αρχή της Ισότητας», σ. 171.

Δικά μου λόγια

μας, για το πώς το Κογκρέσο απομακρύνθηκε από αυτές στα χρόνια του «κόκκινου τρόμου» της δεκαετίας του 1950, και για το πώς οι νομικοί μπορούν να υπενθυμίζουν στους νομοθέτες ότι το Σύνταγμά μας προστατεύει το δικαίωμά μας να σκεφτόμαστε, να μιλάμε και να γράφουμε χωρίς να φοβόμαστε κυρώσεις από κρατικές αρχές.*

Στη Νομική Σχολή του Χάρβαρντ, ο καθηγητής Μπέντζαμιν Κάπλαν ήταν ο πρώτος και ο πιο αγαπημένος μου δάσκαλος. Χρησιμοποιούσε τη σωκρατική μέθοδο στο μάθημα αστικής δικονομίας, πάντα για να διεγείρει τη σκέψη, ποτέ για να πληγώσει. Ο Κάπλαν ήταν το πρότυπο που προσπάθησα να ακολουθήσω στα χρόνια που δίδαξα κι εγώ νομικά, από το 1963 ως το 1980. Στη Νομική Σχολή του Κολούμπια, ο καθηγητής συνταγματικού δικαίου και ομοσπονδιακού δικαστικού συστήματος Τζέραλντ Γκάνθερ ήταν αποφασισμένος να μου βρει μια θέση νομικής βοηθού σε κάποιο ομοσπονδιακό δικαστήριο, παρά το σοβαρότατο κώλυμα, όπως θεωρείτο τότε, ότι κατά την αποφοίτησή μου ήμουν μητέρα ενός τετράχρονου παιδιού. Έπειτα από ηρωικές προσπάθειες, ο Γκάνθερ πέτυχε τον σκοπό του. Σε κατοπινά χρόνια, όταν αναλάμβανα υποθέσεις που εκδικάζονταν ή πήγαιναν προς το Ανώτατο Δικαστήριο, προσέβλεπα στον Γκάνθερ για βοήθεια στον χειρισμό ιδιαίτερος δυσεπίλυτων προβλημάτων, είτε ουσιαστικής είτε δικονομικής φύσεως, κι εκείνος πάντα κατάφερνε να με βοηθήσει να βρω τον σωστό δρόμο.

Άλλη μία ερώτηση που δέχομαι συχνά δημοσίως: «Έχετε κάποια καλή συμβουλή που θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας;» Ναι, έχω. Προέρχεται από τη σοφή πεθερά μου: είναι η συμβουλή που μου έδωσε την ημέρα του γάμου μου. «Σε κάθε καλό γάμο» με συμβούλευσε, «βοηθά καμιά φορά να είναι κανείς λιγάκι κουφός». Έχω ακολουθήσει αυτή τη συμβουλή με επιμέλεια, και όχι μόνο στο σπίτι, στα πενήντα έξι χρόνια του εξαίρετου έγγαμου βίου μου. Την έχω εφαρμόσει σε κάθε χώρο εργασίας, περιλαμβανομένου του Ανωτάτου Δικαστηρίου των Ηνωμένων Πολιτειών. Όταν λέγεται μια απερίσκεπτη ή πικρόχολη κουβέντα, είναι καλύτερα να κλείνει κανείς τα αυτιά. Οι οργανισμένες ή ενοχλημένες αντιδράσεις δεν μας βοηθούν να γίνουμε πιο πειστικοί.

Μια συμβουλή του πεθερού μου μού έχει επίσης φανεί πολύ χρήσιμη. Μου την έδωσε τα χρόνια που είχα διακόψει τις σπουδές μου, από το 1954 ως το 1956, όταν ο άντρας μου, ο Μάρτι, εκπλήρωνε τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις ως αξιωματικός του πυροβολικού στο Φορτ Σιλ της Οκλαχόμα. Στα τέλη του 1954 είχε επιβεβαιωθεί η εγκυμοσύνη μου. Ανυπομονούσαμε να γίνουμε τρεις τον Ιούλιο του 1955, αλλά εγώ ανησυχούσα για το γεγονός ότι θα άρχιζα τις σπουδές μου στη νομική την επόμενη χρονιά, έχοντας να φροντίζω ένα μωρό. Η συμβουλή του πατέρα: «Ρουθ, αν δεν θέλεις να πας στη νομική, έχεις έναν καλό λόγο να κάνεις πίσω. Δεν πρόκειται να πέσεις στην υπόληψη κανενός κάνοντας αυτήν την επιλογή. Αλλά αν θέλεις όντως να σπουδάσεις νομικά, θα σταματήσεις να ανησυχείς και θα βρεις έναν τρόπο να φέρεις βόλτα και παιδί και σχολή». Και όντως, αυτό κάναμε, εγώ και ο Μάρτι, προσλαμβάνοντας μία νταντά για τις ημέρες που πήγαινα στη σχολή, από τις 8 το πρωί ως τις 4 το απόγευμα.

* Βλ. «Υποκλοπές: θεραπεία χειρότερη από την ασθένεια;», σ. 48.

Ρουθ Μπέιντερ Γκίνσμπεργκ

Πολλές φορές μετέπειτα, όταν τα πράγματα δυσκόλευαν, θυμόμουν τη σοφή συμβουλή του πεθερού μου και δεν έχανα χρόνο βράζοντας στο ζουμί μου, αλλά έβρισκα τρόπο να κάνω αυτό που θεωρούσα ότι ήταν σημαντικό να γίνει.

Ο όρος *ισορροπία επαγγελματικής και προσωπικής ζωής* δεν είχε επινοηθεί ακόμα τα χρόνια που τα παιδιά μου ήταν μικρά· περιγράφει, ωστόσο, εξαιρετικά τον καταμερισμό του χρόνου μου. Την επιτυχία μου στη νομική, χωρίς αμφιβολία, την όφειλα εν πολλοίς στη μικρή Τζέιν. Παρακολουθούσα μαθήματα και μελετούσα επιμελώς ως τις τέσσερις το απόγευμα· οι επόμενες ώρες ήταν αφιερωμένες στην Τζέιν – τις περνούσα στο πάρκο, παίζοντας χαζά παιχνίδια και τραγουδώντας αστεία τραγούδια, διαβάζοντας εικονογραφημένα βιβλία και ποιήματα του Α. Α. Μιλν, κάνοντάς την μπάνιο και ταΐζοντάς την. Αφού έβαζα την Τζέιν για ύπνο, επέστρεφα στα νομικά βιβλία με ιδιαίτερο ζήλο. Κάθε πλευρά της ζωής μου ήταν μια ανάπαυλα από την άλλη, και μου έδινε την αίσθηση ισορροπίας που έλειπε από όσους συμφοιτητές μου ήταν εκπαιδευμένοι μόνο στις νομικές σπουδές.

Μπορώ να πω ότι στη ζωή μου υπήρξα παραπάνω από λίγο τυχερή, αλλά τίποτα δεν ήταν μεγαλύτερη τύχη από τον γάμο μου με τον Μάρτιν Ντ. Γκίνσμπεργκ. Δεν βρίσκω λέξεις κατάλληλες για να περιγράψω τον πανέξυπνο, πληθωρικό, γεμάτο αγάπη σύζυγό μου. Μιλάει ο ίδιος, άλλωστε, σε δύο κείμενα που έχουμε συμπεριλάβει σε αυτό το βιβλίο.* Διαβάστε τα και θα δείτε τι σπουδαίος τύπος είναι. Από τις αρχές του γάμου μας, ο Μάρτι κατάλαβε ότι η μαγειρική δεν ήταν το μεγάλο μου ατού. Προς μεγάλη τέρψη των φαγανών παιδιών μας (γίναμε τέσσερις το 1965, όταν γεννήθηκε ο γιος μας, ο Τζέιμς), ο Μάρτι ανακήρυξε την κουζίνα βασιλείό του και έγινε ο Ανώτατος Σεφ του σπιτιού μας, και επισκέπτης σεφ σε σπίτια φίλων, ακόμη και στο Ανώτατο Δικαστήριο.**

Ο Μάρτι ήταν δίπλα μου, στηρίζοντας και καθοδηγώντας με, κατά τη γέννηση του γιου μας, ήταν ο πρώτος αναγνώστης και κριτικός των άρθρων, των ομιλιών και των νομικών υπομνημάτων που έγραφα, και ήταν πάντα στο πλάι μου, μέσα και έξω από το νοσοκομείο, στις δύο μακρόχρονες μάχες μου με τον καρκίνο. Και δεν αποκαλύπτω κανένα μυστικό λέγοντας ότι, χωρίς αυτόν, δεν θα είχα κερδίσει μία θέση στο Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ. Ο τότε Νομικός Σύμβουλος του Λευκού Οίκου, ο Ρον Κλάιν, είπε για την υποψηφιότητά μου: «Θα έλεγα σαφώς και κατηγορηματικώς ότι, μολονότι η Ρουθ Μπέιντερ Γκίνσμπεργκ ήταν ασφαλώς σωστή επιλογή για το Ανώτατο Δικαστήριο, δεν θα είχε επιλεγεί για το Ανώτατο Δικαστήριο αν ο σύζυγός της δεν είχε κάνει όλα όσα έκανε για να συμβεί αυτό».** Σε αυτά τα «όλα όσα» συμπεριλα-

* Βλ. «Το αγαπημένο θέμα του Μάρτι Γκίνσμπεργκ», σ. 53· «Πώς εξασφάλισε το Εφετείο της Δέκατης Περιφέρειας στη σύζυγό μου την καλή της δουλειά», σ. 147.

** Στη μνήμη του Μάρτι, οι σύζυγοι των συναδέλφων μου, υπό την επίβλεψη της Μάρθα-Αν Αλίτο, συγκέντρωσαν και εξέδωσαν, το έτος που ακολούθησε τον θάνατό του, μία συλλογή συνταγών του, με τίτλο *Chef Supreme [Ανώτατος Σεφ]* (Washington, DC: Supreme Court Historical Society, 2011).

*** Συνέντευξη του Ρον Κλάιν στη Μαίρη Χάρντντ (30 Νοεμβρίου 2007) (από το αρχείο των συγγραφών).

Δικά μου λόγια

βάνονταν η εξασφάλιση της ανεπιφύλακτης υποστήριξης του πολιτειακού μας γεροντιστή, του Ντάνιελ Πάτρικ Μόινιχαν, και της βοήθειας πολλών μελών της νομικής ακαδημαϊκής κοινότητας και του δικηγορικού κόσμου που γνώριζαν τη δουλειά μου.*

Έχω πει αρκετές φορές ότι το αξίωμα που κατέχω, επί περισσότερα από είκοσι τρία χρόνια τώρα, είναι η καλύτερη και η πιο απαιτητική δουλειά που θα μπορούσε να έχει οποιοσδήποτε νομικός.** Η κύρια αποστολή με την οποία είναι επιφορτισμένο το Δικαστήριο είναι η επιδιόρθωση των ρωγμών στην ομοσπονδιακή νομοθεσία, να επεμβαίνει όταν τα άλλα δικαστήρια διαφωνούν ως προς το τι επιτάσσει η ισχύουσα ομοσπονδιακή νομοθεσία. Επειδή το Δικαστήριο εξετάζει υποθέσεις κατά κύριο λόγο όταν άλλοι δικαστές έχουν διαφωνήσει ως προ το νόημα κάποιας νομοθετικής ή συνταγματικής επιταγής, τα ζητήματα που αναλαμβάνουμε να επιλύσουμε σπανίως είναι εύκολα και σπανίως έχουν αδιαμφισβήτητα ορθές απαντήσεις. Ωστόσο, συνδιαλεγόμενοι μεταξύ μας στις συνεδριάσεις μας και, με περισσότερο βάθος και ακρίβεια, μέσω της ανταλλαγής νομικών υπομνημάτων και απαντητικών υπομνημάτων, τελικά συμφωνούμε πολύ συχνότερα από ό,τι βρισκόμαστε αδιάλλακτα διαιρεμένοι. Στην τελευταία μας σύνοδο (2015-2016), για παράδειγμα, είχαμε ομόφωνες αποφάσεις, τουλάχιστον στις τελικές κρίσεις, σε 25 από τις 67 υποθέσεις που κρίθηκαν έπειτα από πλήρη εκδίκαση. Αντίθετα, είχαμε αποφάσεις με ψήφους 5-3 ή 4-3 (ο θάνατος του Δικαστή Σκαλία μείωσε τον αριθμό των Δικαστών σε οχτώ) μόνο οχτώ φορές.***

Όταν ένα μέλος του Δικαστηρίου έχει την ισχυρή πεποίθηση ότι η πλειοψηφία έχει κάνει λάθος, έχει τη δυνατότητα να εκφράσει γραπτώς τη διαφωνία του. Προσωπικά, ασκώ αυτό το δικαίωμα, όταν θεωρώ ότι είναι σημαντικό, όπως κάνουν και οι συνάδελφοί μου.**** Παρά τις ισχυρές μας διαφωνίες σε θεμελιώδη ζητήματα – σκεφτείτε, για παράδειγμα, τους ελέγχους δαπανών των προεκλογικών εκστρατειών, τις θετικές διακρίσεις, το δικαίωμα στην έκτρωση – έχουμε ειλικρινή σεβασμό μεταξύ μας, και μάλιστα απολαμβάνουμε την παρέα των συναδέλφων μας. Η συναδελφικότητα είναι ουσιαστικός παράγοντας για την επιτυχία της αποστολής μας. Δεν θα μπορούσαμε να κάνουμε τη δουλειά που μας αναθέτει το Σύνταγμα αν δεν είχαμε υιοθετήσει μία από τις αγαπημένες φράσεις του Δικαστή Σκαλία: «Πάρ' το απόφαση και πάμε παρακάτω!» Όλοι μας στεκόμαστε ευλαβικά απέναντι στο Σύνταγμα και στο Δικαστήριο. Ο στόχος μας είναι να φροντίζουμε, όταν θα αποχωρήσουμε από το Δικαστήριο, να αφήσουμε τον τρίτο πυλώνα του κράτους σε όσο καλή κατάσταση τον βρήκαμε όταν ξεκινούσαμε τη θητεία μας σε αυτόν.

Νωρίτερα μίλησα για τις μεγάλες αλλαγές που έχω δει στα επαγγέλματα των γυναικών. Ωστόσο οφείλει κανείς να αναγνωρίσει ότι η συνολική εικόνα εξακολουθεί να είναι λυπηρή. Οι περισσότεροι άνθρωποι που ζουν στην ένδεια, στις Ηνωμένες

* Για τη σχετική αφήγηση του ίδιου του Μάρτι, βλ. «Some Reflections on Imperfection», 39 *Arizona State Law Journal* 949 (2007).

** Βλ. «Εργασιακές πρακτικές του Ανωτάτου Δικαστηρίου», σ. 217.

*** Βλ. «Ανασκόπηση του δικαστικού έτους 2015-2016 του Ανωτάτου Δικαστηρίου των ΗΠΑ», σ. 319.

**** Βλ. «Ο ρόλος της διστάμενης γνώμης», σ. 283.

Ρουθ Μπέιντερ Γκίνσμπεργκ

Πολιτείες και σε ολόκληρο τον κόσμο, είναι γυναίκες και παιδιά, οι αμοιβές των γυναικών εδώ και στο εξωτερικό υπολείπονται των αμοιβών ανδρών με παρεμφερή εκπαίδευση και εργασιακή εμπειρία, οι χώροι εργασίας μας δεν ικανοποιούν επαρκώς τις απαιτήσεις της τεκνοποίησης και της ανατροφής παιδιών, και δεν έχουμε ακόμη καταφέρει να επινοήσουμε αποτελεσματικούς τρόπους για την αποτροπή της σεξουαλικής παρενόχλησης στους χώρους εργασίας και της ενδοοικογενειακής βίας στα σπίτια μας. Είμαι, ωστόσο, αισιόδοξη ότι η κίνηση για την αξιοποίηση των ταλέντων όλων των ατόμων που περιλαμβάνονται στη φράση «Εμείς, ο Λαός» θα συνεχιστεί. Ή, όπως το εξέφρασε αυτό η γενναία συνάδελφός μου, η πρώτη γυναίκα που θήτησε στο Ανώτατο Δικαστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών, η Δικαστής Σάντρα Ντέι Ο'Κόννορ:

Για όλους τους ανθρώπους, τόσο τους άντρες όσο και τις γυναίκες, το πρώτο βήμα για να αποκτήσουν δύναμη είναι να γίνουν ορατοί στους άλλους, και έπειτα να κάνουν εντυπωσιακή επίδειξη των δυνατοτήτων τους... Όσο οι γυναίκες αποκτούν δύναμη, τα εμπόδια θα πέφτουν. Όσο η κοινωνία βλέπει τι μπορούν να καταφέρουν οι γυναίκες, όσο οι γυναίκες βλέπουν τι μπορούν να καταφέρουν οι γυναίκες, θα έχουμε όλο και περισσότερες γυναίκες που θα τα καταφέρουν, και από αυτό έχουμε να ωφεληθούμε όλοι μας.*

Προσυπογράφω αυτήν την προσδοκία με όλη μου την καρδιά.

Ρουθ Μπέιντερ Γκίνσμπεργκ
Ιούλιος 2016

* Βλ. «Σάντρα Ντέι Ο'Κόννορ», σ. 113.